

УДК 598.2 (477.81)

ДО ГНІЗДОВОЇ БІОЛОГІЇ ДРОЗДА-ОМЕЛЮХА *TURDUS VISCIVORUS* L. І ДРОЗДА БІЛОБРОВОГО *TURDUS ILIACUS* L. У ЗАХІДНОМУ ПОЛІССІ

М. В. Франчук¹, А. А. Бокотей²

¹ Рівненський природний заповідник, урочище "Розвилка"
Сарни 34503, Рівненська обл., Україна
e-mail: m_franchuk@ukr.net

² Державний природознавчий музей НАН України, вул. Театральна, 18, Львів 79008, Україна

У статті висвітлені питання гніздової біології дрозда-омелюха *Turdus viscivorus* L. та дрозда білобрового *T. iliacus* L. в умовах Західного Полісся. Проаналізовано оологічні та нідологічні показники, характер розташування гнізд дроздів білобрового та омелюха. Досліджено ріст загальних розмірів тіла (маси і довжини) та різних його частин у постембріональному розвитку дрозда-омелюха. З'ясовано, що біотопний розподіл, особливості гніздування, нідологічні та оологічні показники досліджуваних видів дроздів з території Західного Полісся суттєво не відрізняються від таких з інших територій. Отримано попередні дані щодо наявності прямо пропорційної залежності між подібністю у будові гнізда і географічною відстанню між популяціями дроздів. Встановлено, що в постембріональному розвитку дрозда-омелюха та інших видів дроздів [7, 15] співвідношення різних частин тіла й органів за дефінітивністю і темпами росту залежить від їх функціональної ролі в організмі на певній стадії розвитку. В момент вилуплення пташенят дрозда-омелюха найбільш розвинутими є голова і осьовий скелет, найменш розвинутими – елементи ноги та крила. Під час покидання гнізда (14 доба) елементи крила були сформовані на 93–99 %, елементи ноги – на 97,3–99,5 %.

Ключові слова: дрозди, гніздова біологія, постембріональний розвиток, Західне Полісся.

ВСТУП

В орнітофауні Західного Полісся дрозди роду *Turdus* представлені п'ятьма видами, три з яких (чикотень *Turdus pilaris* L., чорний *T. merula* L. та співочий *T. philomelos* C.L. Brehm) значно поширені та численні. Гніздова біологія цих видів на території дослідження та суміжних територіях вивчена досить добре [2, 8, 9, 11, 18, 23–25]. Ще два види цього роду – дрізд-омелюх *Turdus viscivorus* L. і дрізд білобровий *T. iliacus* L. – перебувають у регіоні досліджень на південній межі своїх ареалів, а тому є нечисленними, а їхня гніздова біологія – недостатньо вивченою [14–16, 26]. Отже, метою нашої роботи є дослідження деяких аспектів гніздової біології дроздів омелюха та білобрового у Західному Поліссі.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження проведено на території Західного Полісся, у Шацькому НПП і Рівненському природному заповіднику та їхніх околицях. У роботі використані матеріали власних досліджень (2012–2013 рр.), а також Банку гнізд і кладок птахів Західноукраїнського орнітологічного товариства за 1983–1998 роки. Загалом проаналізовано відомості по 20 гніздах (14 дрозда-омелюха та 6 дрозда білобрового).

Для аналізу постембріонального розвитку використовували методику прижиттєвого морфометричного обстеження птахів [15]. Загалом поміряно 28 пташенят дрозда-омелюха різного віку (1–14 доба). Загальний ріст пташенят оцінювали по відносній швидкості росту маси тіла за І.І. Шмальгаузенем [20]. Для порівняння різних частин тіла розраховували показники їх дефінітивності в кожен конкретний момент розвитку як відношення розміру органа у пташеняти в даний момент часу до його розміру у дорослого птаха [14].

Статистичну обробку отриманих даних проводили з використанням програм Microsoft Office Excel 2007, розділ “СТАТИСТИКА”.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ І ЇХНЕ ОБГОВОРЕННЯ

Дрізд білобровий є рідкісним, спорадично гніздовим, перелітним видом [1, 3, 4, 22, 26], представлений номінативним підвидом *Turdus iliacus iliacus* [6, 21].

На території дослідження білобровий дрізд гніздиться переважно у змішаних вологих вільшаниках (83,3 %), рідше в молодих сосняках із домішкою ялівцю звичайного (16,7 %). Для побудови гнізд ($n = 6$) використовує три породи дерев і чагарників: вільха чорна – 50 %, ялівець звичайний – 16,7 %, крушина ламка – 16,7 %. Гнізда розміщує на висоті до 2,5 м, Середня висота розміщення гнізд становить $0,86 \pm 0,43$ м (lim 0,2–2,5 м). Одне гніздо знайдено на землі.

У табл. 1 наведено дані щодо географічної мінливості нідологічних показників у дрозда білобрового. Як видно з цих даних, найбільш мінливими є висота і ширина гнізда.

Таблиця 1. Мінливість нідологічних показників у дрозда білобрового

Table 1. Variability of nidological indexes of Redwing

Територія досліджень, автор	Шифр	n	Параметри гнізд X, lim			
			D	d	H	h
Польща Крамп, 1988	C_1	16	135 (115–160)	84 (68–95)	93 (70–110)	54 (45–68)
Білорусь Никифоров и др., 1989	C_2	11	138 (120–165)	85 (75–93)	101 (60–137)	57 (35–67)
Тернопільська обл. Талпош, Талпош, 1983	C_3	1	170	82	144	60
Харківська обл. Чаплигіна, 2005	C_4	5	116 (103–131)	94 (85–97)	118 (110–126)	65 (58–71)
Сумська обл. Кныш, 1996 [цит. за: Чаплигіна, 2005]	C_5	11	130 (118–142)	84 (79–89)	117	58
Західне Полісся Наші дані	C_6	6	121,0 (89–149)	97,8 (72–138)	79,4 (75–83)	65,2 (57–77)

Примітка: середні значення вказані в чисельнику, lim – у знаменнику.

Comment: the table shows the average values of the numerator, lim in the denominator.

Унаслідок порівняння гнізд за вказаними параметрами виявлено, що найбільш подібними є гнізда у дроздів із Польщі та Білорусі ($DE = 9,1$). До них наближаються гнізда, які будують дрозди в Західному Поліссі (рис. 1). Проте останні мають менший діаметр гнізда, але більший – лотка, а також меншу висоту гнізда, але більшу глибину лотка (табл. 1). Далі, за подібністю, містяться гнізда дроздів із Харківської та Сумської областей ($DE = 18,6$). Гнізда дроздів з Тернопільської області є найбільш унікальними порівняно з усіма іншими ($DE = 48,3-82,8$). Вони виділяються, передусім, максимальними показниками діаметра і висоти гнізда¹.

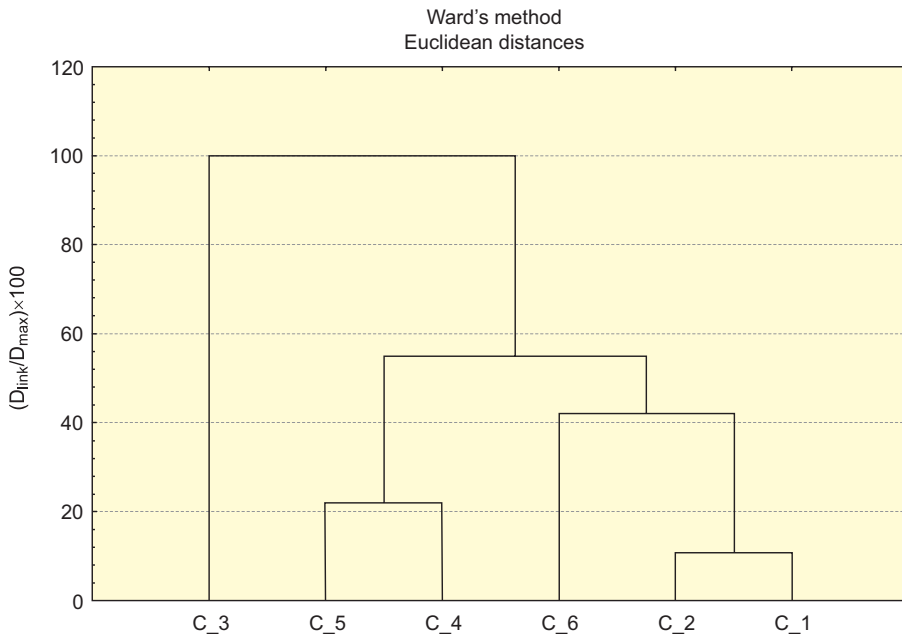

Рис. 1. Кластерний аналіз подібності нідологічних показників дрозда білобрового із різних ділянок ареалу
Fig. 1. Cluster analysis of nidological indices similarity of Redwing from different parts of the range

Наведені дані свідчать про те, що відмінності у параметрах гнізда між різними популяціями дрозда білобрового мають не випадковий характер. Дрозди сусідніх популяцій будують більш подібні за основними параметрами гнізда порівняно з дроздами із більш віддалених географічних популяцій.

Варіювання довжини та максимального діаметра яйця у дрозда білобрового із Західного Полісся не виходить за межі мінливості цих оологічних характеристик у виду загалом (табл. 2). Враховуючи те, що об'єм чотирьох із семи досліджених вибірок незначний, а середні значення довжини та максимальної ширини яйця варіюють у дуже вузьких межах, міжпопуляційні відмінності за цими показниками слід вважати недоведеними.

Дрізд-омелюх. Дрізд-омелюх є рідкісним гніздовим [10, 17, 19, 22, 28], а в деяких частинах регіону – осілим видом [1, 3, 4, 27]. У Західному Поліссі представлений європейським підвидом *Turdus viscivorus viscivorus* [6, 21].

¹ Ці дані слід розглядати як попередні, беручи до уваги, що досліджено лише одне гніздо.

Таблиця 2. Мінливість оологічних показників у дрозда білобрового

Table 2. Variability of oological indices of Redwing

Територія дослідження, автор	n	Параметри яєць, X / lim	
		Довжина, мм	Максимальний діаметр, мм
Західна Палеарктика Крамп, 1988	240	25,9 (22,0–29,0)	19,0 (17,5–20,1)
Пд-Зх Сибір Балацкий, 2009	-	25,8 (21–29)	19,3 (18,5–20,5)
Європа Никифоров и др., 1989	254	25,7 (21,9–29,5)	18,8 (17,0–20,6)
Білорусь Никифоров и др., 1989	53	26,2 (21,9–29,5)	19,2 (17,0–21,0)
Харківська обл. Чаплигіна, 2005	12	24,6±0,006	18,9±0,04
Тернопільська обл. Талпош, Талпош, 1983	16	23,4–27,0	18,2–19,6
Хмельницька обл. Новак, 1994	5	26,2 (23,6–28,2)	19,0 (18,5–19,1)
Західне Полісся Наші дані	3	26,7±1,0 (26,0–27,9)	19,1±0,7 (18,7–19,9)

Примітка: середні значення вказані в чисельнику, lim – у знаменнику.

Comment: the table shows the average values of the numerator, lim in the denominator.

За нашими даними, дрізд омелюх для гніздування обирає світлі без підліску середньовікові соснові ліси (76,9 %), рідше – мішані ліси (15,3 %), ще рідше – пере-зволжені вільшаники (7,7 %). Гнізда (n = 15) виявлені на 5 видах дерев і кущів, а саме 71 % на сосні звичайній та по 7,1 % – на ялині європейській, вербі, сосні Банкса, ялівці звичайному. Середня висота розміщення гнізд становить 2,98±0,38 м (lim 1,3–7 м). Найбільш мінливими параметрами гнізда у дрозда-омелюха є шири-на лотка та гнізда (табл. 3).

Таблиця 3. Мінливість нідологічних характеристик у дрозда-омелюха

Table 3. Variability of nidological indices of Mistle Thrush

Територія дослідження, автор	Шифр	n	Параметри гнізд, X/ lim			
			D	d	H	h
Білорусь Никифоров и др., 1989	C_1	1	155	100	115	60
Польща Крамп, 1988	C_2	22	185 (150–240)	102 (86–140)	93 (84–110)	61 (55–72)
Пд-Зх Сибір Балацкий, 2009	C_3	=	180–210	100–120	140–180	55–65
Західне Полісся Наші дані	C_4	10	189,6±34,4 (152–240)	122,1±30,3 (76–170)	111,0±19,5 (85–150)	69,8±18,7 (50–104)

Примітка: середні значення вказані в чисельнику, lim – у знаменнику.

Comment: the table shows the average values of the numerator, lim in the denominator.

За середніми значеннями чотирьох нідологічних характеристик досить подібни-ми виявилися гнізда дроздів з Пд-Зх Сибіру та Польщі (DE = 15,6). Гнізда з Пд-Зх Полісся за своїми основними параметрами подібні до гнізд Пд-Зх Сибіру (DE = 18,8)

і менш схожі на гнізда, які будує цей вид у Польщі (DE = 28,7). Гніздо з Білорусі досить помітно відрізняється від гнізда з Польщі (DE = 37,3), особливо за шириною і висотою гнізда (табл. 3), ще більше – від гнізда з Пд-Зх Сибіру (DE = 45,9) за всіма чотирма параметрами².

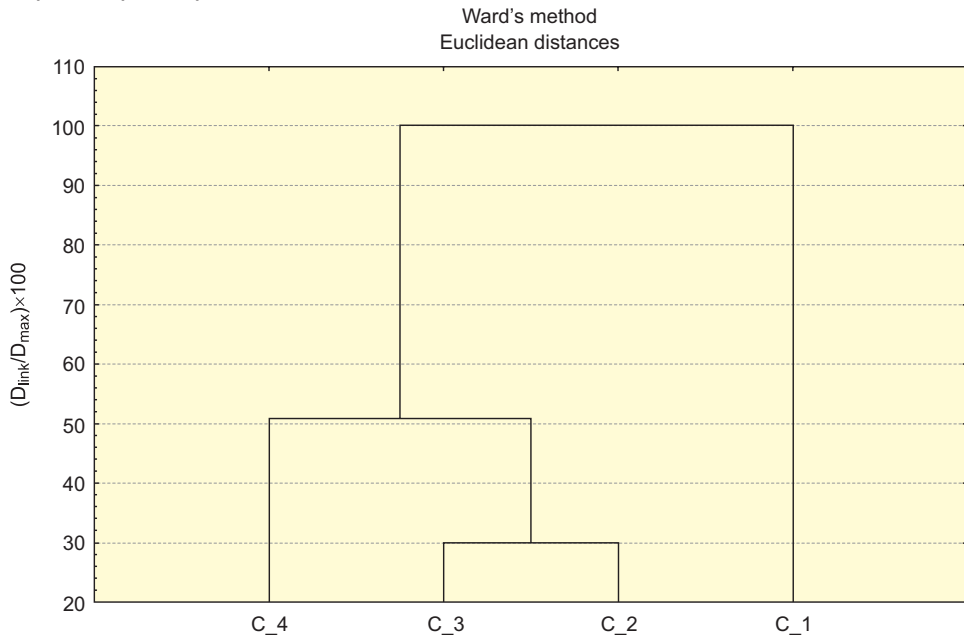

Рис. 2. Кластерний аналіз подібності нідологічних показників дрозда-омелюха з різних ділянок ареалу
Fig. 2. Cluster analysis of nidological indices similarity of Mistle Thrush from different parts of the range

За результатами аналізу середніх значень оологічних показників можна зробити висновок про незначну мінливість яєць дрозда-омелюха в дослідженому регіоні (табл. 4).

Таблиця 4. Мінливість оологічних показників у дрозда-омелюха
Table 4. Variability of oological indices of Mistle Thrush

Територія дослідження, автор	n	Параметри яєць, X / lim	
		Довжина, мм	Максимальний діаметр, мм
Білорусь Никифоров и др., 1989	27	30,2 (27,9–33,6)	21,9 (20,8–23,8)
Європа Никифоров и др., 1989	451	30,9 (26,3–36,8)	22,2 (19,6–25,1)
Західне Полісся Наші дані	19	30,4±1,5 (28,6–34,3)	21,9±0,6 (20,7–22,7)

Примітка: середні значення вказані в чисельнику, lim – у знаменнику.

Comment: the table shows the average values of the numerator, lim in the denominator.

Постембріональний розвиток. Пташенята дрозда-омелюха перебувають у гнізді 10–14 діб. Цей вид є найбільшим за розміром серед дроздів фауни України. У постембріональному розвитку загальна довжина його тіла стрімко збільшується

² Виходячи з того, що досліджено лише одне гніздо, висновки не є достовірними.

в середньому у 2,5–3 рази, що дещо більше ніж у дрозда співочого (2,3–2,5 разу) з цієї ж території [9]. Маса тіла збільшується в середньому в 10–11 разів. Аналогічні дані отримано для дроздів білобрового [5] та співочого [9].

До 10-ї доби у пташенят дрозда-омелюха відбувається поступове збільшення маси тіла та приріст лінійних розмірів. Натомість з 11 до 14 доби у пташенят різко скорочуються приріст маси та лінійних розмірів тіла, птахи практично готові до вильоту. Цей період А.С. Родімець [16] описує як критичний.

Елементи голови. У пташенят дрозда-омелюха, які щойно вилупились із яйця, найбільш зрілими є голова (36,9 %) та дзьоб (36,3 %), менш зрілим – осьовий скелет (тіло – 23,0 %) (рис. 3). Таке співвідношення трьох частин тіла за їх зрілістю стає зрозумілим з точки зору забезпечення життєдіяльності пташенят у цей критичний для них період розвитку. Одразу після появи на світ голова (точніше, ЦНС) має забезпечувати здійснення вроджених рефлексорних реакцій на батьків, які їх годують, а осьовий скелет – підтримувати тіло в певному положенні. Дзьоб, який є найменш розвинутою частиною голови, використовується лише для заковтування їжі. Як відомо, час і ступінь розвитку будь-якого органа визначається його функціональним значенням для організму, який росте і розвивається [7, 15].

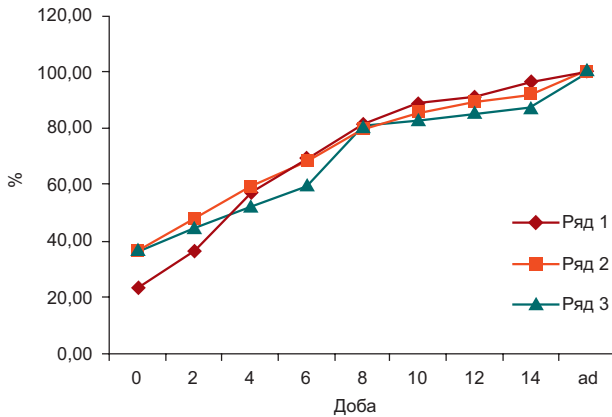

Рис. 3. Постембріональний ріст тіла (ряд 1), голови (ряд 2) та дзьоба (ряд 3) у гніздових пташенят дрозда-омелюха (%)

Fig. 3. Postembryonic growth of body (row 1), head (row 2) and beak (row 3) in nesting chicks of Mistle Thrush (%)

Протягом перших п'яти діб голова випереджує у рості тіло й дзьоб. З п'ятої–шостої доби голова і тіло ростуть майже однаковими темпами, дзьоб відстає від них протягом усього гніздового періоду. Усі ці частини тіла заледве досягають 97 % своїх дефінітивних розмірів у момент виходу пташенят із гнізда.

Відомо, що досить тривалий час батьки продовжують годувати пташенят поза гніздом і тому пташенята не відразу переходять на самостійне харчування. Саме в цей час (після виходу з гнізда) дзьоб пташенят збільшується на 13,0 %, що і забезпечує їх поступовий перехід на самостійне харчування.

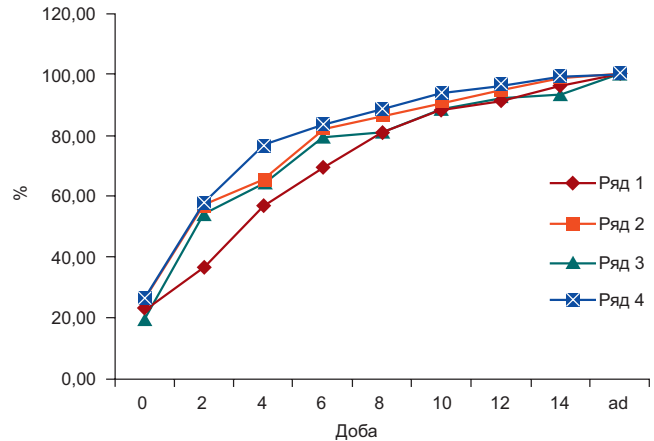
Елементи крила. Крила у пташенят дрозда-омелюха на момент вилуплення менш розвинені, ніж голова і дзьоб, про що свідчать такі показники елементів крила: плече – 26,2 %, передпліччя – 19,4 % та кисть – 25,8 % (рис. 4). Протягом усього постембріонального розвитку плече та кисть ростуть практично однаково, випереджаючи у рості передпліччя. До вильоту пташенят із гнізда (14 доба) вони досягають 99,1 і 98,6 % своїх дефінітивних розмірів відповідно, а передпліччя – 93,3 %. За даними Л.П. Познаніна [15], подібних значень пташенята дрозда-омелюха набувають на 11–12 добу життя. Ріст крила пришивидшується із формуванням оперення, коли пташенята готуються до вильоту із гнізда. Відомо, що розташування гнізда відносно

опори та висота гніздування впливають на швидкість росту крила. І.В. Марисова [12] доводить, що у дрозда співочого, який гніздиться вище від чорного, крило швидше набуває дефінітивних розмірів.

Отже, тенденція до розташування гнізд вище від інших дроздів у дрозда-омелюха може впливати на високу сформованість елементів крила, що становить 93–99 % від дефінітивних розмірів на період покидання гнізда.

Рис. 4. Постембріональний ріст тіла (ряд 1), плеча (ряд 2), передпліччя (ряд 3) та кисті (ряд 4) у гніздових пташенят дрозда-омелюха (%)

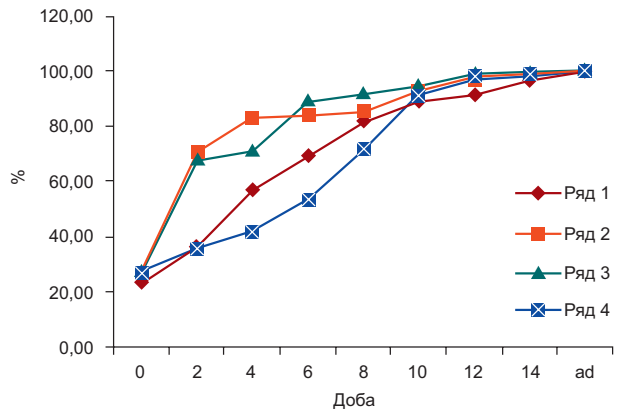
Fig. 4. Postembryonic growth of body (row 1), shoulder (row 2), forearm (row 3) and wrist (row 4) in nesting chicks of Mistle Thrush (%)

Елементи ноги. На час вилуплення пташенят дрозда-омелюха елементи ноги, як і крила, мають найменший розмір відносно дорослого птаха. Усі три елементи ноги – стегно, гомілка та цівка – мають практично однакові показники: 26,3 %, 26,9 %, 27,3 % відповідно (рис. 5). З другої доби по десяту стегно та гомілка ростуть помітно швидше, ніж цівка. Відомо, що під час отримання їжі пташенята повинні тягнутися до батьків, щоб її отримати, спираючись на стегно та гомілку, які найбільше задіяні у забезпеченні функції підтримання тіла.

Рис. 5. Постембріональний ріст тіла (ряд 1), бедра (ряд 2), гомілки (ряд 3) та цівки (ряд 4) у гніздових пташенят дрозда-омелюха (%)

Fig. 5. Postembryonic growth of body (row 1), thigh (row 2), tibia (row 3) and tarsus (row 4) in nesting chicks of Mistle Thrush (%)

Із десятої доби усі частини ноги набувають практично однакових значень. До кінця постембріонального розвитку вони набувають 97,9–99,5 % своїх дефінітивних значень (рис. 5). Як вказує М.Н. Денисова [7], кінцівки у всіх видів дроздів та інших птахів у кінці постембріонального розвитку набувають розмірів дорослої особи, що простежено в наших дослідженнях. Після покидання гнізда пташенята одразу не готові до активного польоту, тому добре розвинена задня кінцівка забезпечує їх активне переміщення по землі.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження та даними літератури доведено, що дрізд-омелюх і дрізд білобровий є рідкісними гніздовими видами на території Західного Полісся. З'ясовано, що біотопний розподіл, особливості гніздування, нідологічні й оологічні показники дрозда-омелюха і дрозда білобрового з території Західного Полісся суттєво не відрізняються від таких з інших територій. Отримано попередні дані щодо наявності прямо пропорційної залежності між подібністю у будові гнізда і географічною відстанню між популяціями дроздів. Встановлено, що в постембріональному розвитку дрозда-омелюха та інших видів дроздів [7, 15] співвідношення різних частин тіла і органів за дефінітивністю й темпами росту залежить від їх функціональної ролі в організмі на певній стадії розвитку. В момент вилуплення пташенят дрозда-омелюха найбільш розвинутими є голова і осьовий скелет, найменш розвинутими – елементи ноги та крила. Під час покидання гнізда (14 доба) елементи крила були сформовані на 93–99 %, елементи ноги – на 97,3–99,5 %.

ПОДЯКИ

Автори висловлюють вдячність за допомогу в підготовці цієї статті В.М. Пескову, Р.О. Журавчаку, О.В. Добринському, а також І.М. Горбаню, О.С. Гнатині, В.І. Шкарану, І.В. Шидловському за можливість використати дані банку гнізд і кладок ЗУОТ.

1. *Biletska M.H., Solohor K.A., Dobrovol'ska N.A.* Birds of forest biocoenosis of Shatsk national nature park. **Scientific Messenger of Volyn' L. Ukrainka National University**. Lutsk, 2009; 2: 200–2004. (In Ukrainian).
2. *Bokotey A.A., Horban I.M. Kostyushyn V.A., Fesenko H.V.* Nesting of Fieldfare in natural and urbanized landscapes of Western Ukraine. **Berkut**, 1994; 3 (3): 22–26. (In Ukrainian).
3. Catalogue of bird fauna of the Western regions of Ukraine. Avifaunistic observations during 1989–1990 **Troglodytes: Works of WUOS**. Lutsk, 1994; 2: 46, 83–84. (In Ukrainian).
4. Catalogue of bird fauna of the Western regions of Ukraine. Avifaunistic observations during 1993. **Troglodytes: Works of WUOS**. Lviv, 1994; 1994: 9, 26. (In Ukrainian).
5. *Chaplygina A.B.* To the biology Redwing (*Turdus iliacus* L.). In the book: **Examination and protection of birds of the Seversky Donets basin: materials 11 and 12 conferences**. Donetsk, 2005; 9: 87–103. (In Russian).
6. *Cramp S.* The birds of the Western Palearctic. Tyrans flycatches of Trushes: **handbook of the birds of Europe the Middle East and Noth Africa**. Oxford, New York: Oxford University, 1988; 5: 949–1011.
7. *Denysova M.N.* Peculiarities of growth and development of birds in relation to the conditions of nesting. **Scientific Notes of MRPI**, 1958; LXV (3): 149–189. (In Russian).
8. *Franchuk M.V.* Nestling ecology of birds of genus *Turdus* in the Western Polissia (Comparative analysis). In the book: **Biology from molecule to biosphere: materials of the VIII International conference of young scientists** (Kharkiv, December 3–6, 2013). Kharkiv, 2013. P. 256–257. (In Ukrainian).
9. *Franchuk M.* To the nestling biology of Song Thrush (*Turdus philomelos* L. Brehm, 1831) in nature protection territories of Western Ukrainian Polissia. **Messenger of Lviv University: Series Biological**, 2013; 62: 234–241. (In Ukrainian).
10. *Khymyn M.V.* Fauna of *vertebrata* of Rivne natural preserve. In the book: **Nature of the Western Polissia and adjoining territories: materials of scientific practical conference**. Lutsk, 2006; 3: 305–334. (In Ukrainian).
11. *Kovalenko A.F., Fesenko H.V.* Peculiarities of nesting of Fieldfare in the South of Volyn region. In the book: **Bird fauna of the Western regions of Ukraine and the problems of its protection: materials of the report 5 of the meeting of ornithologists and amateurs of ornithological movement of Ukraine**. Lutsk, 1990. P. 21–26. (In Ukrainian).

12. *Marisova I.V.* About postembryonic development of Song Thrush and Blackbird. **Ornithology**. 1968; 8: 372–373. (In Russian).
13. *Nikiforov N.Y., Yaminsky B.V., Shkliarov L.K.* **Birds of Belarus**. Minsk: High School, 1989. P. 376–386. (in Russian)
14. *Novak V.O.* First nesting of Redwing in Khmelnytskyi region. **Berkut**, 1994; 3(2): 88. (In Ukrainian).
15. *Poznanin L.P.* **Ecologic-morphological analysis of ontogeny of altricial birds**. M.: Science, 1979. 294 p. (In Russian).
16. *Rodimtsev A.S.* Stage-by-stage approach and critical periods of early ontogeny of altricial birds. In the book: **Ornithological researches in Northern Eurasia: theses of international ornithological conference (Stavropol, 2006)**. Stavropol, 2006. P. 438–439. (In Russian).
17. *Senyk M.A., Hnatyna O.S., Zhuravchak P.O.* Researches of ornithological complexes of Rivne natural preserve and adjoining territories. In the book: **State and biovariety of ecosystems of Shatsk National Nature Park: materials of scientific conference Lviv: SPOLOM, 2010**. P. 58–62. (In Ukrainian).
18. *Shkaran V.I.* Peculiarities of nestling biology of Blackbird and Song Thrush on the territory of Western Polissia. In the book: **State and biodiversity of Shatsk National Park: materials of scientific conference. Lviv: SPOLOM, 2010**. P. 111–114. (In Ukrainian).
19. *Shydlovskiy I.V., Horban I.M., Mateichyk V.I.* Changes of avifauna of Shats'k NNP during 25 years. In the book: **State and biodiversity of ecosystems of Shatsk National Natural Park: materials of scientific conference. Lviv: SPOLOM, 2011**. P. 111–112. (In Ukrainian).
20. *Shmalgauzen I.I.* **Growth and differentiation**. Kiev: Scientific thought, 1984; 2: 168 p. (In Russian).
21. *Stepanian L.S.* **Synopsis of ornithological fauna of the USSR**. M.: Science, 1990. 332 p. (In Russian).
22. *Strautman F.I.* **Birds of the Western regions of Ukrainian SSR**. Lvov, 1963; 2: 182 p. (In Russian).
23. *Talposh V.S.* Fieldfare in the Western regions of Ukraine. **Berkut**, 1996; 5 (2): 152–157. (In Russian).
24. *Talposh V.S.* To the ecology of Blackbird in Podillia region. **Berkut**, 1998; 7 (1–2): 64–69. (In Russian).
25. *Talposh V.S.* Song Thrush in the Western Ukraine. **Berkut**, 1999; 8 (1): 78–88. (In Ukrainian).
26. *Talposh V.S., Talposh V.V.* About the nesting of Redwing in the west of Ukrainian SSR. **Messenger of Zoology**, 1983; 3: 79–81. (in Russian)
27. *Zhuravchak R.O., Dobrynskyi O.V.* Observation of rare and scanty birds of Polissia in Rivne region. **Troglodytes**, 2011; 2: 46–51. (in Ukrainian)
28. *Zhuravchak R.O., Franchuk M.V.* Bird fauna of Ramsar wetlands "Peat-boggy massif Perebrody" In the book: **Problems and perspectives of development of the system of management of water-boggy areas of international importance of Ukraine: materials of international scientific-practical conference. Kyiv, 2013**. P. 106–111. (in Ukrainian)

TO BREEDING BIOLOGY OF MISTLE THRUSH (*TURDUS VISCIVORUS* L.) AND REDWINGIN (*TURDUS ILIACUS* L.) IN THE WESTERN POLISSIA

*M. V. Franchuk*¹, *A. A. Bokotey*²

¹ Nature Reserve "Rivnenskyi" Tract "Rozvylka", Sarny 34503, Rivne Region, Ukraine
e-mail: m_franchuk@ukr.net

² State Museum of Natural History, NAS of Ukraine, 18, Teatralna St., Lviv 79008, Ukraine

The article highlight issues breeding biology of rarespecies and scous thrushes – Mistle Thrush and Redwing in Western Polissia. Oological, nidological performance, character distribution of Mistle Thrush and Redwing were analysed. The changes in

body weight and an increase in the length of its parts in postembryonic development of Mistle Thrush were studied. It is shown that the biotype allocation, peculiarities of nesting, nidological and oological indices of Mistle Thrush and Redwing (*Turdus iliacus*) from the territory of Western Polissia don't essentially differ from those from the other territories. Preliminary data as for presence of directly-proportional dependence between the likeness in nest building and geographical distance between thrushes' populations have been received. It is ascertained that in postembryonal development of Mistle Thrush and other kinds of Thrushes [3, 12] correlation of different parts of body and organs by definitiveness and rates of growth depends on their functional role in the organism at different stages of development. In the moment of hatch of chicks of Mistle Thrush the most developed are its head and axial skeleton, the least developed are – elements of foot and wings. At the moment of leaving the nest (14th day), elements of the wing were formed for 93–99 %, elements of foot – for 97.3–99.5 %.

Keywords: thrushes, nesting biology, postembryonic development, Western Polissia.

К ГНЕЗДОВОЙ БИОЛОГИИ ДРОЗДА-ДЕРЯБЫ *TURDUS VISCIVORUS* L. И ДРОЗДА БЕЛОБРОВНИКА *TURDUS ILIACUS* L. В ЗАПАДНОМ ПОЛЕСЬЕ

М. В. Франчук¹, А. А. Бокотей²

¹ Ривненский природный заповедник, урочище “Розвилка”
Сарны 34503, Ривненская обл., Украина
e-mail: m_franchuk@ukr.net

² Государственный природоведческий музей НАН Украины
ул. Театральная, 18, Львов 79008, Украина

В статье освещены вопросы гнездовой биологии редких и малочисленных видов дроздов – дерябы *Turdus viscivorus* L. и белобровника *Turdus iliacus* L. в условиях Западного Полесья. Проанализированы оологические, нидологические показатели, характер распространения дерябы и белобровника. Установлены изменения прироста веса тела дерябы и длины его частей в постэмбриональном развитии. Указано, что биотопическое распределение, особенности гнездования, нидологические и оологические показатели дрозда-дерябы и дрозда белобровника с территории Западного Полесья существенно не отличаются от таких с других территорий. Получены предварительные данные о наличии прямой пропорциональной зависимости между сходством в строении гнезда и географическим расстоянием между популяциями дроздов. Установлено, что в постэмбриональном развитии дрозда-дерябы и других дроздов [3, 12] соотношение разных частей тела и органов по дефинитивности и темпам роста зависит от их функциональной роли в организме на конкретной стадии развития. В момент вылупления птенцов дрозда-дерябы наиболее развитыми являются голова и осевой скелет, наименее развитыми – элементы ноги и крыла. Во время покидания гнезда (14 суток) элементы крыла были сформированы на 93–99 %, элементы ноги – на 97,3–99,5 %.

Ключевые слова: дрозды, гнездовая биология, постэмбриональное развитие, Западное Полесье.

Одержано: 13.06.2014